

ตำบลนาพูน

อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

คุณทรัพยากร นำสู่ทุกคน
พลิกฟื้นสู่ชุมชนพอเพียง

สารบัญ

- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๖ ก้าวเดินด้วยความปลอดภัย
- ๑๘ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๕ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๒ แผนที่ความรู้
- ๓๔ ลครายจ่าย = เพิ่มรายได้
- ๓๘ ภาคนวนก

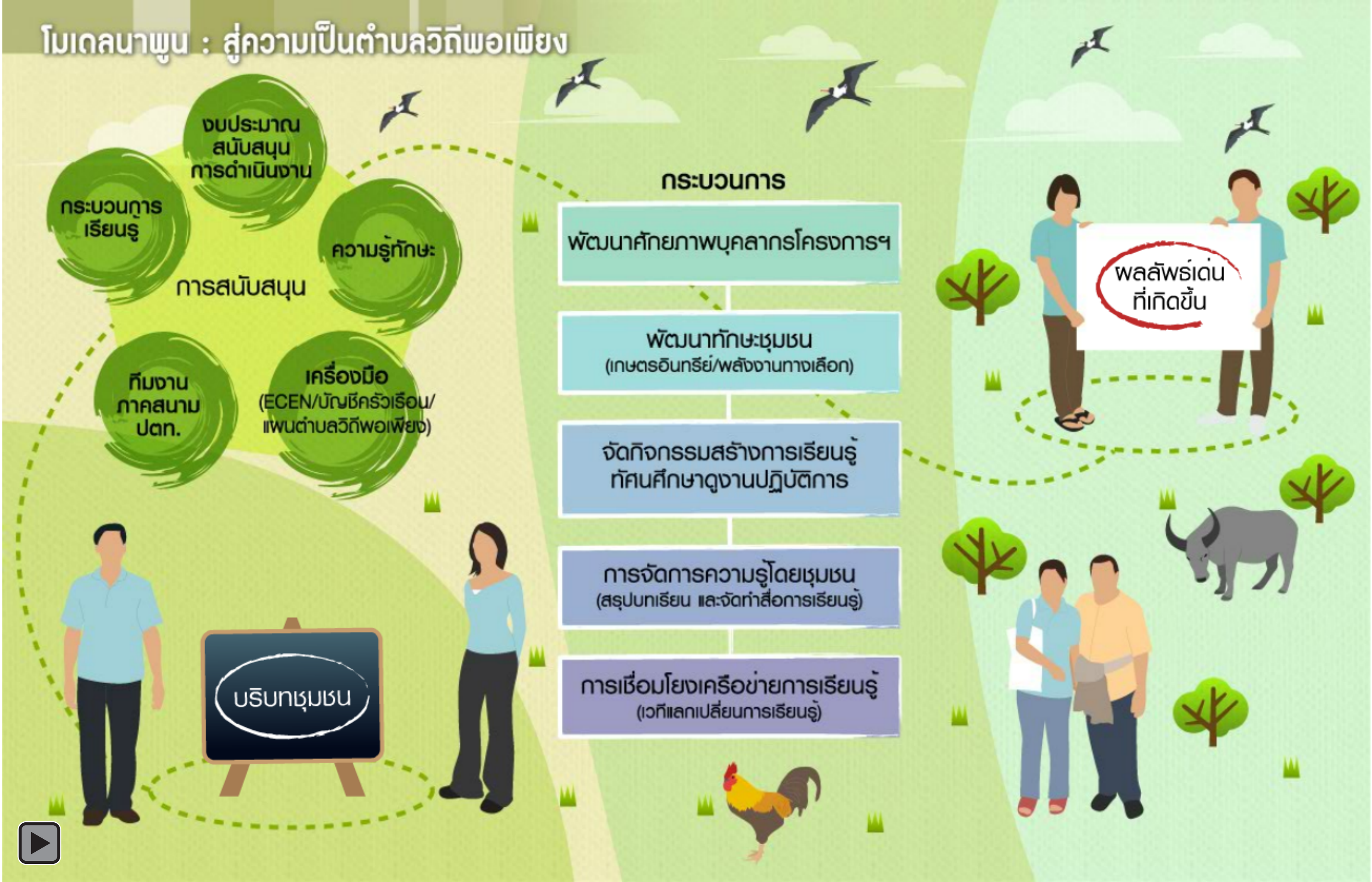

นิยามความปลอดภัยของตำบลนาพูน

"ความปลอดภัย ปอกิน พึ่งพึ่งตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและพลังงาน
มีแหล่งพึ่งพาอาศัยทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
มีความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
มีความเกื้อกูลซึ่งกันและกันรวมถึงการมีความสุขที่แท้จริง"

โมเดลนาพูน : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพ แวดล้อม

ตำบลนาพูน เคยเป็นพื้นที่เขียวชอุ่มและสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ แต่กลายเป็นผืนป่าที่เสื่อมโทรมจากการให้สัมปทานและการลักลอบตัดไม้ ป่าถูกแผ้วถางเพื่อนำมาเป็นที่ทางการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว การใช้ปุ๋ยและสารเคมี สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทั้งยังเพิ่มภาระหนี้สินให้แก่เกษตรกรในชุมชน จนทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยนไป แต่ด้วยความเข้มแข็งและการร่วมมือของกลุ่มผู้นำและกลุ่มเยาวชนผู้รักผืนป่า ทำให้สามารถพลิกฟื้นคืนชีวิต และนำชุมชนก้าวสู่แนวทางวิถีแบบพอเพียง กลายเป็นชุมชนต้นแบบที่พร้อมเดินตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ตำบลนาพูน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่ประมาณ ๓๖๒.๔ ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา และป่าเบญจพรรณ มีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของป่าตามธรรมชาติ

มีที่ราบ รวมทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำที่กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ เอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นวิถีหลักในการเลี้ยงชีพของชาวนาพูนมาเนิ่นนาน ตำบลนาพูนยังมีความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่งดงามอย่าง "ม่อนหินกอง" ซึ่งเป็นแหล่งรวมของแท่งหินภูเขาไฟชนิดบะซอลต์ เหมาะสำหรับการศึกษาทางธรณีวิทยา และมีแหล่งพลอยไพไรต์ บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่สิน-แม่สูง โดยในปัจจุบันได้พัฒนามากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในด้านการปกครอง ตำบลนาพูนแบ่งเขตการปกครองเป็นพื้นที่ ๑๑ หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรรวมกันประมาณ ๗,๖๐๐ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยอาศัยแรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก เมื่อถึงช่วงฤดูการผลิตจะมีการลงแขกช่วยเหลือหรือเอาแรงกัน และจะมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปหางานทำ หรือไปขายแรงงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จ ส่วนด้านวัฒนธรรมที่นี่ยังคงงดงามด้วยประเพณีท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติติดต่อกันมานานกว่าประมาณ ๑๐๐ ปี เช่น ประเพณีแห่ผ้าซิ่นซึ่งหาชมได้ยากยิ่ง 💧

ความเป็นมา

วิถีชีวิตของคนนาพูน ถูกหล่อหลอมขึ้นจากสภาพแวดล้อม ทรัพยากรท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพ ตลอดจนความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นการเปลี่ยนแปลงในยุคต่างๆ ได้ดังนี้

ก่อนปี พ.ศ.๒๕๐๔

นาพูนในวันวาน

ครั้งอดีต ผืนป่าในเขตตำบลนาพูนเขียวชอุ่มด้วยพืชพรรณและไม้นานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นไม้เนื้อแข็งจำพวกไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้สัก ไม้แดง ไม้เต็งรัง ไม้ยาง และไม้ตะเคียนทอง นอกจากนี้ยังมี ไม้เนื้ออ่อนจำพวกไม้กวาดเหลือง ไม้ฉำฉา และไม้มะค่าแดง โดยความสมบูรณ์ของผืนป่าเป็นเครื่องชี้วัดถึงความมั่นคงในวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ป่าที่ให้ทั้งไม้สร้างบ้าน เป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรค กระทั่งสีสนั่นเส้นใยของพืชยังสามารถนำมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่มได้ ที่สำคัญที่สุดคือ ป่าเป็นแหล่งเก็บกักน้ำ เอื้อประโยชน์ต่อวิถีการผลิตของชาวบ้าน

พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๔๖

นาพูนในกระแสการพัฒนา

ในกระแสการพัฒนาที่ได้พัดผ่านนาพูนให้ชาวนาพูนนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นไปแลกกับค่าตอบแทนเป็นเงินตรา ยุคนี้นาพูนเต็มไปด้วยนายทุนค้าไม้ กระทั่งคนในชุมชนเองก็ผันตัวจากพ่อเลี้ยงช้างมาลงทุนซื้อเครื่องจักรสำหรับธุรกิจแปรรูปไม้ มีการว่าจ้างแรงงาน ชาวบ้านคนไหนไม่มีทุนทรัพย์ ก็ใช้ร่างกายเป็นทุนเอาแรงงานเข้าแลก นี่เป็นช่วงเวลาที่ผืนป่าได้ถูกตัดค่าในเชิงอรรถประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มขั้น ไม้ซุง ไม้แผ่นแปรรูป ไม้กลึง ไม้ปาเก้ ถูกส่งออกจากนาพูนไปยังที่อื่น

การใช้ทรัพยากรอย่างเข้มข้นส่งผลถึงความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตวิถีการผลิตของผู้คนในยุคนี้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเศรษฐกิจตามความต้องการของตลาด เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ส้มเขียวหวาน และมะละกอ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนละทิ้งวิถีชีวิตแบบการปลูกอยู่ปลูกกิน หันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวตามความต้องการของตลาด ใช้สารเคมีในปริมาณที่สูง บุกรุกที่ป่าเพื่อเป็นที่ราบ ทำให้ทรัพยากรที่เคยมีอยู่ สภาพของความเป็นป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์

ก็เหลือแต่ความแห้งแล้ง ต่อมากฎหมายไม่ให้ทำไม้ ทำให้นายทุนออกนอกพื้นที่ไป

ในปี ๒๕๔๖ เกษตรกรเริ่มประสบกับปัญหาอย่างหนัก เช่น การขาดแหล่งน้ำทำการเกษตร เกิดปัญหาการขาดทุนและเป็นหนี้สิน ซึ่งมีทั้งหนี้สินในภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร โดยส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ที่เกิดจากค่านิยมในการบริโภคของฟุ่มเฟือย เมื่อยังเป็นหนี้ เกษตรกรก็ยิ่งปลูกพืชหลายครั้งมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสื่อมสภาพ ไม่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากใช้หน้าดินอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดซึ่งเป็นพืชที่ดูดซึมแร่ธาตุในดินจำนวนมาก

สิ่งที่เหลืออยู่กับคนส่วนใหญ่ของนาพูนในช่วงเวลานั้นคือ ปัญหาความยากจนเพราะราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ สภาพดินเสื่อมโทรมและความแห้งแล้ง ผู้คนต่างดิ้นรน บ้างพยายามต่อสู้ทำเกษตรกรรมต่อไป บ้างผันตัวไปเป็นแรงงานรับจ้างในเมืองใหญ่ บ้างเป็นทั้งเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในเวลาเดียวกัน

พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๑

นาพูนกับการต่อสู้เพื่อฟื้นฟูคุณค่า วิถีชุมชนพึ่งตนเอง

หลังปี พ.ศ. ๒๕๔๖ นาพูนได้ผ่านพ้นมรสุมและการลองผิดลองถูก จนเรียกได้ว่านาพูนมีทั้งชุดความรู้และประสบการณ์ที่ตกผลึกแล้ว และยังมีเรื่องราวประสบการณ์อีกมากที่รอการบ่มเพาะแต่งเติมเสริมให้เข้มแข็งเพียงพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชน และเผยแพร่ให้ท้องถิ่นอื่นได้นำไปต่อยอด ด้วยการร่วมมือร่วมใจของกลุ่มเยาวชนนาพูนได้ลุกขึ้นมาตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านเกิด จากกลุ่มเยาวชนเล็กๆ ที่ได้พิสูจน์ให้สังคมเห็นว่าความตั้งใจ

ฟื้นฟูท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม การขับเคลื่อนของพลังเยาวชนนี้ นำพานาพูนเปิดประตูออกไปสู่สังคมใหญ่ จนทำให้ชุมชนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว และรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และนี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของตำบลนาพูนกับการเข้าร่วมในโครงการรักษ์ป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ซึ่งมีนโยบายเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ โดยต้องการหนุนเสริมศักยภาพของชุมชนด้านต่างๆ ที่ทำงานขับเคลื่อนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการยังชีพด้วยวิถีพอเพียง

■ กุณตำบล

ตำบลนาพูนได้เริ่มต้นการเรียนรู้เพื่อที่จะช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยการใช้กระบวนการที่เรียกว่า "วิเคราะห์ตนเอง" ตั้งแต่เมื่อปี ๒๕๔๖ โดยจัดเป็นเวทีที่ผู้นำชุมชนแกนนำ ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้เข้าใจคำว่าแผนชีวิต โดยมีแนวทางให้ชุมชนได้เรียนรู้ในการวิเคราะห์ตนเอง ประเมินสถานะของท้องถิ่นตนเองด้วยการนำข้อมูลในด้านต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เข้าถึงปัญหาที่แท้จริงให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเข้ามาสะท้อนความเป็นตัวตนของตนเอง เสนอทางออก วิธีการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จนเกิดเป็นแผนแม่บทชุมชนตำบลนาพูนตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ เป็นต้นมา

กระทั่งปัจจุบันเกิดเป็นต้นทุนให้กับพื้นที่ทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรที่เป็นการรวมกลุ่มกันของแกนนำท้องถิ่นเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ชื่อว่า "คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน" พร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนให้ครัวเรือนมีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ส่งเสริมการออม ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นให้เกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูล พึ่งพาซึ่งกันและกัน ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก มุ่งส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง จนเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในหลายๆ รูปแบบ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสัมพันธวิธี เป็นต้น 💧

ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

ตำบลนาพูนได้เข้าร่วมในโครงการรักป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง โดยเริ่มดำเนินการใน
ระยะที่ ๒ ประมาณกลางปี ๒๕๕๑ จากการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างการเรียนรู้
เพื่อปฏิบัติการให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือนและระดับตำบล ด้วยการสร้าง
ความเข้าใจให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเข้าถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของคน

ในชุมชน เกิดการตื่นรู้ ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องลุกขึ้นมาช่วยกันดูแลสังคม ชุมชน และครอบครัว
จนเห็นแนวโน้มและมีทิศทางที่จะเกิดเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต มีการลดการพึ่งพา
ปัจจัยจากภายนอก เน้นการใช้ปัจจัยภายใน รู้จักประยุกต์ใช้ระหว่างภายในและภายนอก ได้อย่างเหมาะสม
ไม่ขัดกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ บริบทดั้งเดิมของชุมชน จากหลักของการคิดที่พอเพียงพึ่งตนเองนี้
ยังต้องอาศัยองค์ความรู้ประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือเพิ่มเติมเต็มส่วนที่ขาด เพื่อ
นำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นสุขอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการชี้ให้เห็นถึง
สถานการณ์ที่ทางพื้นที่จะต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจล่มสลาย นั่นคือการกลับคืนสู่ถิ่นฐานของแรงงาน
ที่ทางพื้นที่จะต้องเตรียมหามาตรการรองรับเพื่อไม่ให้เขามาเป็นภาระและจะทำอย่างไรที่จะให้เขาได้มา
มีส่วนร่วมที่จะทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่น รวมไปถึงการดูแลคนรุ่นใหม่ที่ทางตำบลนาพูนจะจัดการกัน
อย่างไรเพื่อสร้างทายาทไว้ให้กับท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น 💧

■ กลไกการขับเคลื่อน

ตำบลนาพูนได้เริ่มต้นการเรียนรู้เพื่อที่จะช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยการใช้กระบวนการที่เรียกว่า "วิเคราะห์ตนเอง" โดยมีผู้นำชุมชน แกนนำ ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาภายนอก หลังจากได้เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันจึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการฯ แผนแม่บทชุมชนตำบลนาพูนขึ้นในปี ๒๕๕๖ โดยมี สังกัด กำแพงเจริญ กำนันตำบลนาพูน เป็นประธานคณะกรรมการโครงการฯ และมีผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการ ผู้นำกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการฯ โดยมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ ความเข้าใจคำว่า แผนชุมชน และให้การขับเคลื่อนงานแผนชุมชนเป็นแผนที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยมีองค์การบริหาร

ส่วนตำบลนาพูนให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำงาน ต่อมาในปี ๒๕๕๑ ตัวแทนคณะทำงานแผนแม่บทจึงได้มีโอกาสได้เข้าร่วมดำเนินงานโครงการรักษ์ป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ซึ่งในการทำงานช่วงระยะแรกที่โครงการฯ เข้ามา ยังมีได้มีการแยกคณะทำงานอย่างชัดเจน จึงเท่ากับว่า คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน ทั้งหมดสวมหมวก ๒ ใบ คือ ทำหน้าที่เป็นทั้งคณะทำงานแผนแม่บทชุมชน และเป็นคณะกรรมการโครงการฯ ไปพร้อมกัน แต่เกิดปัญหาตรงที่ว่า การดำเนินงานของโครงการฯ มีข้อจำกัดและมีเงื่อนไขต่างๆ หลายประการ ซึ่งต่างจากการดำเนินงานของแผนแม่บทชุมชนเดิมที่ไม่มีกรอบหรือเงื่อนไขใดๆ สามารถดำเนินการได้ทุกเรื่อง ซึ่งเวลาที่มีการประชุมคณะทำงานมักจะแยกไม่ออกว่าเรื่องไหนเป็นของโครงการฯ เรื่องไหนเป็นของแผนแม่บทชุมชน ภายหลังจึงมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดการใหม่ ด้วยการแยกคณะทำงานโครงการฯ ไปเป็นอีกชุดหนึ่งต่างหาก แต่ผู้ที่เป็นคณะกรรมการโครงการฯ ก็คือคนที่อยู่ในคณะทำงานแผนแม่บทชุมชนนั่นเอง โดยคณะกรรมการโครงการฯ ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน และมีภาคีความร่วมมือในพื้นที่เช่น ผู้แทนจากสถาบันการศึกษาและพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นคณะกลไกเดิมของพื้นที่ที่แยกออกมาโดยมีบทบาททำหน้าที่บริหารโครงการฯ เพื่อความคล่องตัว ด้านการบริหารงาน การติดตามหนุนเสริมกิจกรรม ครั้วเรือนพอเพียงอาสา และการดูแลงบประมาณอย่างใกล้ชิด เพื่อทำให้เกิดแผนงานคุณภาพที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทั้งระดับพื้นที่และระดับโครงการฯ

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลนาพูน

ประธานคณะกรรมการโครงการฯ
นายวิเชียร สมฤทธิ์

คณะกรรมการฝ่าย
บริหารแผนงาน/กิจกรรม

นายศรวิทย์ สืบพันธุ์
นายประทีป กาศโอสถ
นายอุทัย อินทร์สุข
นายณรงค์ ลิ้มขจร
นายแสวง สีแก้ว

คณะกรรมการฝ่าย
การเงินและบัญชี

นายแสวง สีแก้ว
นายลำมวล ญาณปัญญา
นายบุญเขียน บุญเรือง
นายพิทักษ์ กุคเมือง

คณะกรรมการฝ่าย
ติดตามและประเมินผล

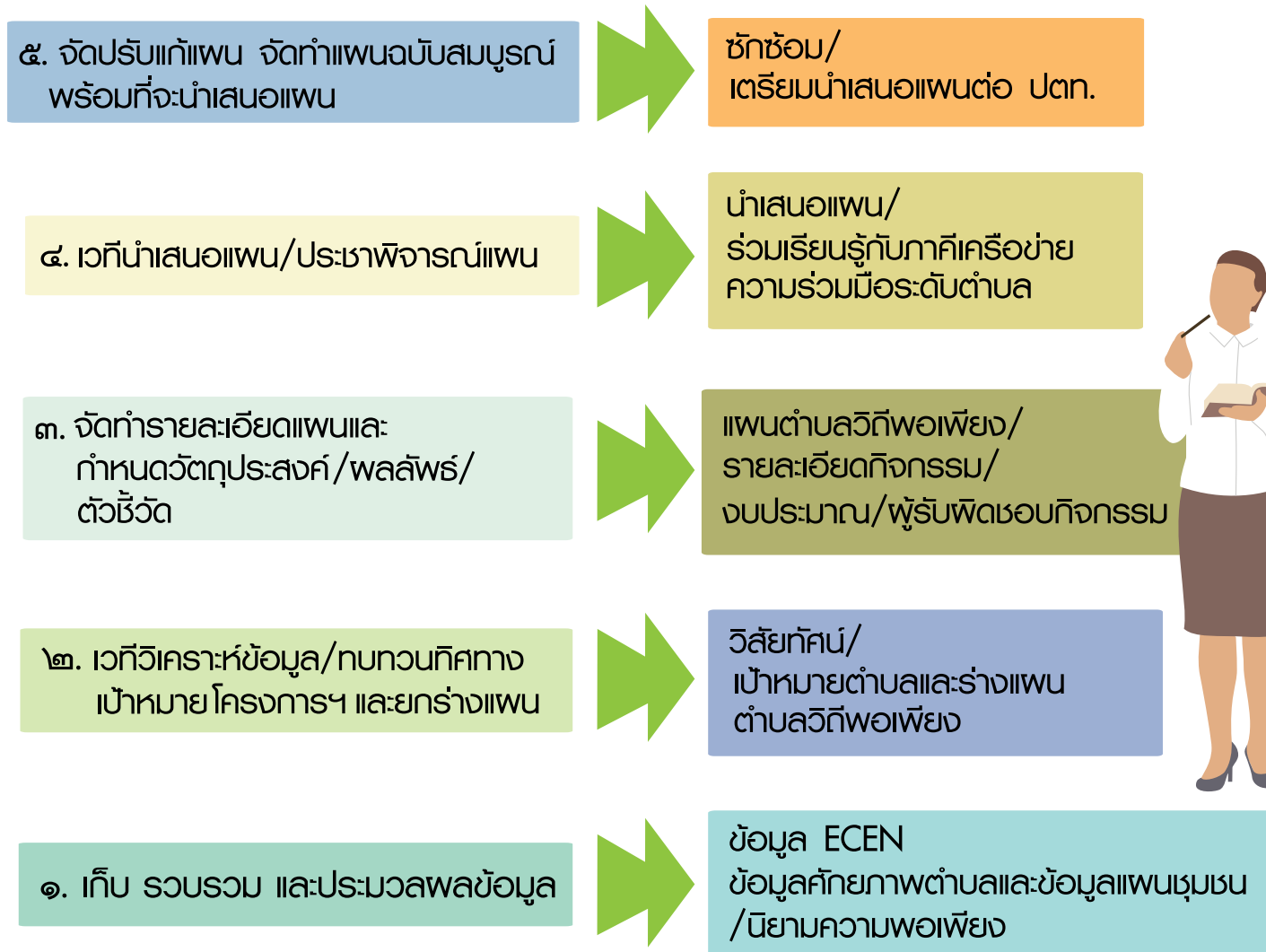
นายจเร คำหุ่น
นายกฤษดา ฟองผั่น
นายอุดม อุดมา
นายประคิษฐ์ สายวงศ์
นายสมเดช หล่อหลอม

คณะกรรมการฝ่าย
จัดซื้อจัดจ้าง

นายประยูร ปันจิตติ
นายสมศรี กาศวิเศษ

กระบวนการจัดทำแผนตำบลวิถีพอเพียง ตำบลนาพูน

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล

เป็นผู้ที่ทำงานในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องจึงมีความใกล้ชิดและผูกพันอยู่กับพื้นที่มาอย่างยาวนาน รู้จักผู้นำ แกนนำรวมทั้งมีข้อมูลและมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน สามารถมองเห็นถึงศักยภาพที่แท้จริงของตำบล ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร หมู่บ้าน และภาพรวมความเข้มแข็งในระดับตำบล รวมถึงบริบทรากเหง้า ประวัติศาสตร์ชุมชน จากข้อมูลที่มีอยู่ นอกจากนี้ในการร่วมเรียนรู้ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการฯ และการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน จึงมีส่วนสำคัญในการช่วยผลักดัน หนุนเสริมให้เจ้าหน้าที่ประจำตำบลสามารถทำหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการฯ ในระดับตำบลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกทิศ ถูกทาง และสอดคล้องกับสิ่งที่ทางโครงการฯ ตั้งเป้าหมายไว้ โดยเฉพาะการยึดเอาหลักความพอเพียงมาสู่ปฏิบัติและสร้างรูปธรรมความสำเร็จให้ปรากฏ

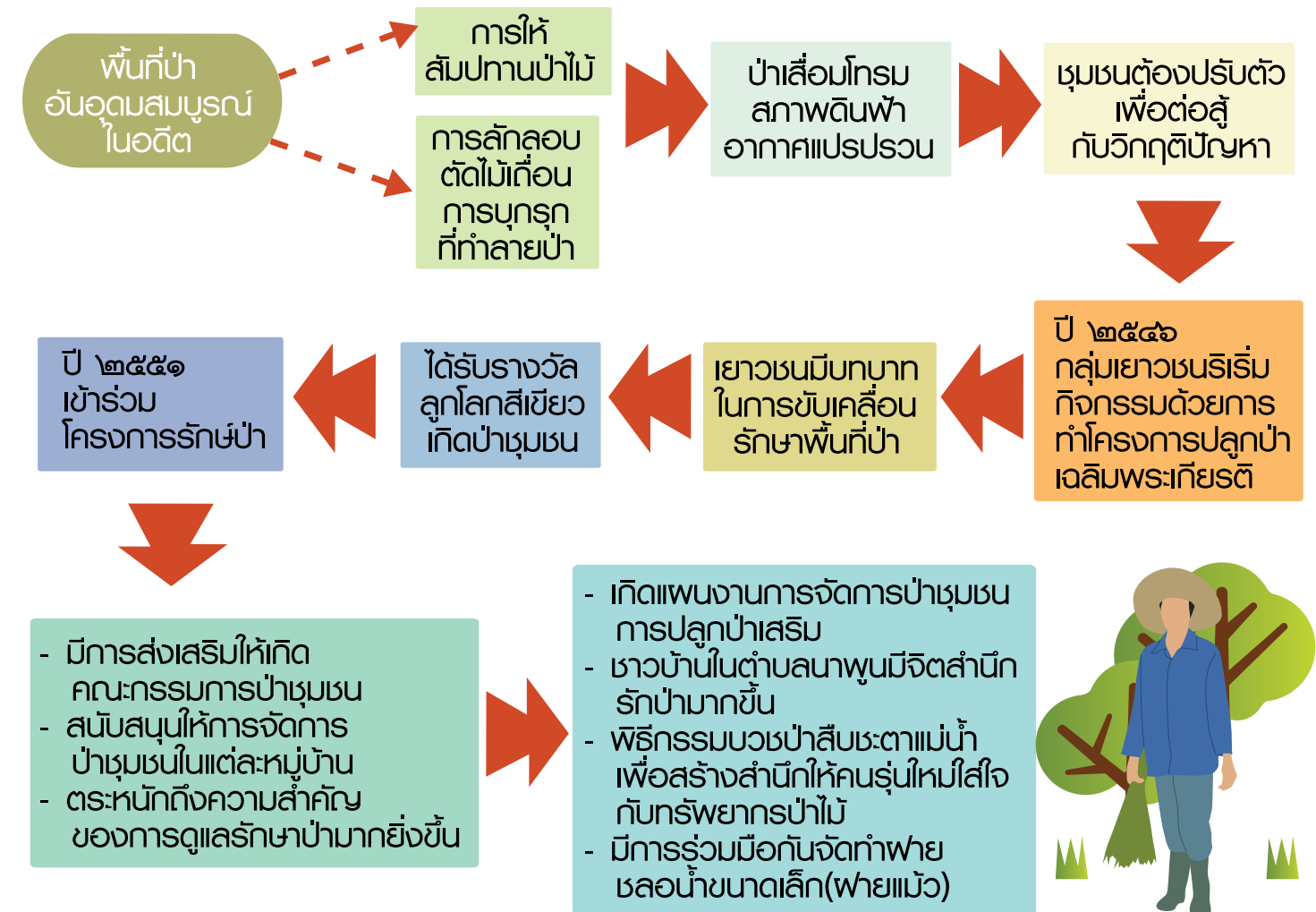
เจ้าหน้าที่ประจำภาค

มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับบุคลากรคณะทำงานและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการฯ อาทิเช่น คนต้นแบบ ครั้วเรือนพอเพียงอาสา และร่วมในกระบวนการคิด วิเคราะห์และจัดทำแผนตำบลวิถีพอเพียงร่วมกับชุมชนและช่วยผลักดันให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวและกระตือรือร้นในการที่จะร่วมกันดำเนินงานตามแผนให้บรรลุเป้าหมาย และเพื่อการส่งต่อองค์ความรู้ของชุมชนผ่านการปฏิบัติจริงในพื้นที่ รวมถึงการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการที่จะเอาออกมาใช้ประโยชน์ทั้งตัวชุมชนเองและภายนอกชุมชน อีกทั้งยังเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานการทำงานระหว่างพื้นที่กับโครงการฯ หรือระหว่างพื้นที่กับภาคีต่างๆ ทั้งนี้เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้วิถีพอเพียงทั้งระหว่างตำบลที่เข้าร่วม

โครงการฯ หรือระหว่างองค์กร หน่วยงาน ภาคีภายนอกต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการโครงการฯ 💧

■ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ครั้วเรือนพอเพียงอาสาสู่วิถีพอเพียง

ในการหนุนเสริมครั้วเรือนพอเพียงอาสา โครงการฯ ได้เข้ามาต่อยอดกระบวนการพัฒนาระดับครั้วเรือนของพื้นที่ เนื่องจากการดำเนินงานแผนแม่บทชุมชนได้มีการดำเนินการในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูลครั้วเรือนมาก่อน จึงนำข้อมูลทั้งระดับครั้วเรือน และระดับกลุ่มอาชีพมาจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อหนุนเสริมให้ครั้วเรือนเห็นความสำคัญของการบันทึกบัญชีครั้วเรือนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถานะ

ของครอบครัวเพื่อนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้คนในชุมชนรู้จักที่จะพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของตนเองให้มีความมั่นคง ยั่งยืน โดยมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเริ่มตั้งแต่

การสรรหาครัวเรือนพอเพียงอาสา โดยผู้นำหมู่บ้านจะเป็นคนนำร่องทำหน้าที่เป็นครัวเรือนพอเพียงอาสา ไปพร้อมๆ กับการสำรวจว่าในหมู่บ้านของตนมีใครที่มีศักยภาพพอที่จะเป็นครัวเรือนพอเพียงอาสาได้ เน้นไปที่ครัวเรือนที่

มีทุนเดิมอยู่บ้างแล้ว และมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดเก็บข้อมูลแล้วนำมาประมวลผลได้ทำให้ระดับครัวเรือนได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาทั้งเรื่องต้นทุนการผลิต รายรับ รายจ่าย และปัญหานี้สิน

การส่งเสริมทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสาน โดย ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการทำการเกษตร

การปลูกอยู่ปลูกกิน มีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคภายในครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งตนเองด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว สมุนไพร และทำไร่นาสวนผสมเพื่อให้มีกินมีใช้ภายในครัวเรือนก่อน

สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการรื้อฟื้นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดคนต้นแบบและจุดการเรียนรู้ในชุมชน เป็นตัวอย่างในการขยายผลสู่ชุมชนอื่นในที่สุด

การจัดการป่าชุมชน

กลไกการทำงานในด้านการจัดการป่าของตำบลนาพูน แต่เดิมค่อนข้างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว เพียงแต่เมื่อโครงการฯ เข้ามาก็มีส่วนช่วยทำให้คณะทำงานสามารถจัดการกับปัญหาบางเรื่อง และดำเนินงานต่างๆ ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ

- การสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายการจัดการป่าในระดับตำบล
- การส่งเสริมให้รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนตำบลนาพูน ทั้งนี้เพื่อช่วยกันสนับสนุนให้การจัดการป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านมีประสิทธิภาพ
- ส่วนภายนอกชุมชนคณะกรรมการป่าระดับตำบลก็ทำหน้าที่ในการประสานการทำงานกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ป่าไม้จังหวัดและหน่วยจัดการป่าที่อยู่ในพื้นที่

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการจัดการป่าของตำบลนาพูนประสบความสำเร็จ ก็คือ การที่ชาวบ้านเคยได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติด้วยตัวเอง ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญ เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่ามากยิ่งขึ้น มีการปลูกป่าเสริม การบวชป่า รวมทั้งมีการตรวจสอบตรวจตราในการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เกิดเป็นกลไกในการควบคุมกันเองภายในชุมชน ที่เกิดจากการสนับสนุนของโครงการฯ ที่ช่วยให้กลไกเดิมได้พัฒนาและเกิดแนวคิดที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 💧

■ แผนที่ความรู้

รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลนาพูน จุดเรียนรู้

- ๑ จุดเรียนรู้กลุ่มสหกรณ์รากไม้นาพูน
- ๒ จุดเรียนรู้การทำเตา ๒๐๐ ลิตร
- ๓ จุดเรียนรู้การปลูกพืชผสมผสาน
- ๔ จุดเรียนรู้การปลูกพืชผสมผสาน
- ๕ จุดเรียนรู้การปลูกส้มอินทรี
- ๖ จุดเรียนรู้ป่าชุมชนบ้านแม่แปง
- ๗ จุดเรียนรู้พลังงานแก๊สชีวภาพ
- ๘ จุดเรียนรู้พลังงานไฟฟ้าพลังน้ำ
- ๙ จุดเรียนรู้โรงงานถ่านอัดแท่ง
- ๑๐ จุดเรียนรู้โรงงานปุ๋ยอินทรีย์
- ๑๑ จุดเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

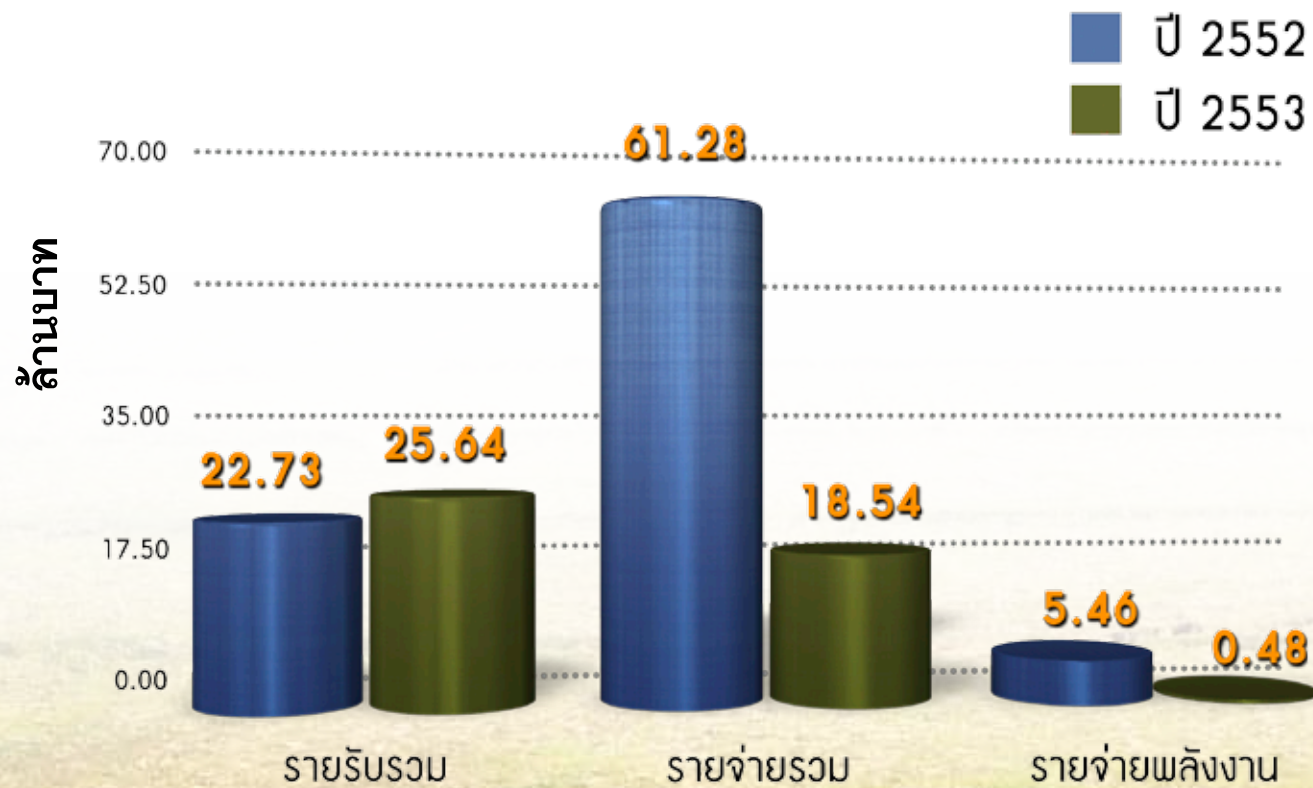
- ๑ จุดเรียนรู้โรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

■ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้

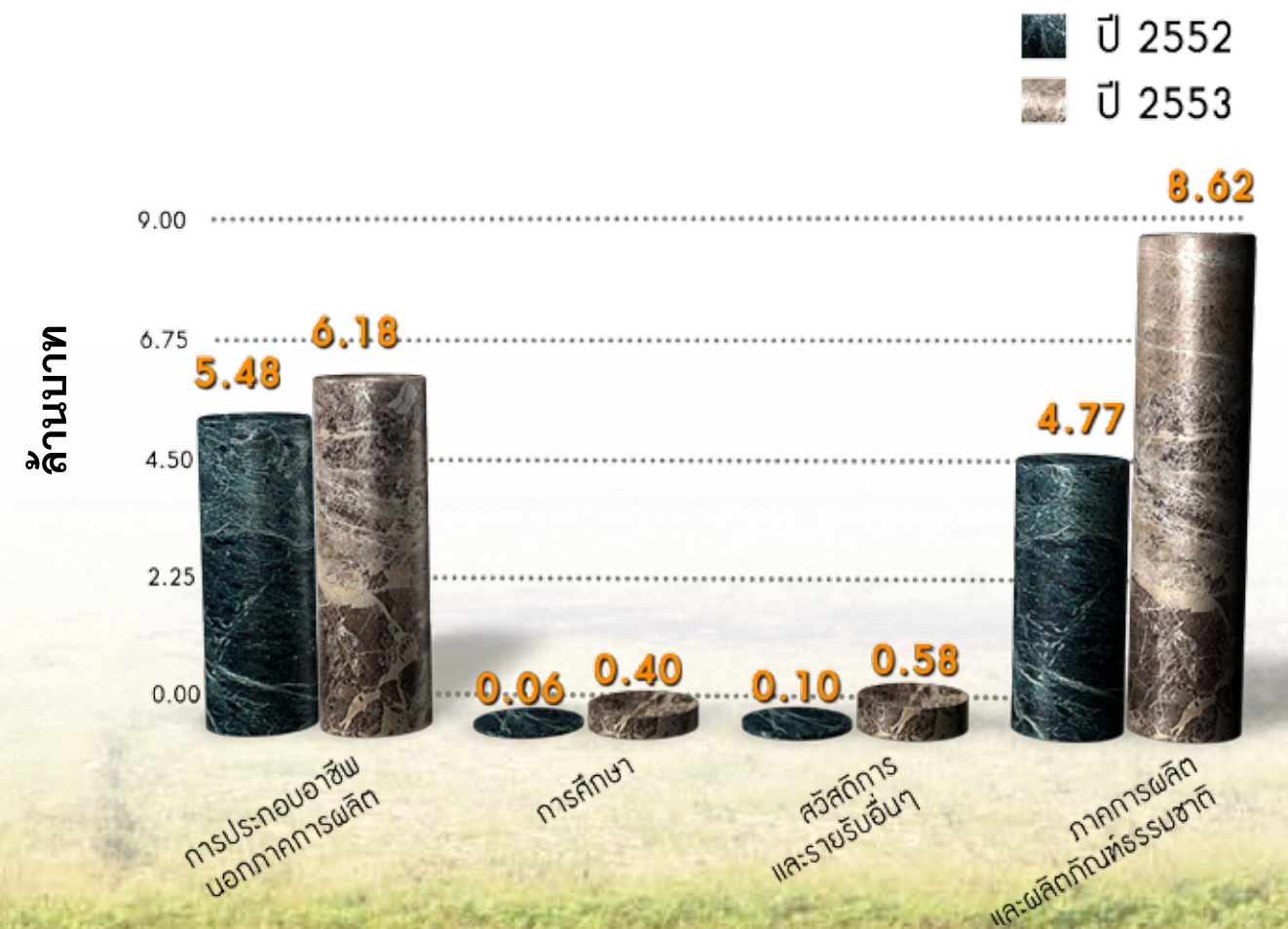
จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ในภาพรวมของตำบลระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ พบว่า รายรับรวมปี ๒๕๕๓ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๒.๘๖ ล้านบาท คิดเป็น ๑๓% ของรายรับรวมปี ๒๕๕๒ รายจ่ายรวมปี ๒๕๕๓ ลดลงจากปี ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๔๒.๗๔ ล้านบาท คิดเป็น ๗๐% ของรายจ่ายรวมปี ๒๕๕๒ รายจ่ายพลังงานปี ๒๕๕๓ ลดลงจากปี ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๔.๘๘ ล้านบาท คิดเป็น ๘๙% ของรายจ่ายพลังงานปี ๒๕๕๒ ดังแผนภูมิ ๑

แผนภูมิ ๑ ข้อมูลเปรียบเทียบรายรับรวม รายจ่ายรวม และรายจ่ายพลังงาน ระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

รายรับรวมปี ๒๕๕๓ ที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดมาจากภาคการผลิต ๓.๘๕ ล้านบาท รองลงมาเป็นการประกอบอาชีพนอกภาคการผลิต สวัสดิการและรายรับอื่นๆ และ การศึกษา เพิ่มขึ้น ๐.๗ ๐.๔๘ และ ๐.๓๔ ล้านบาท ตามลำดับ ดังแผนภูมิ ๒

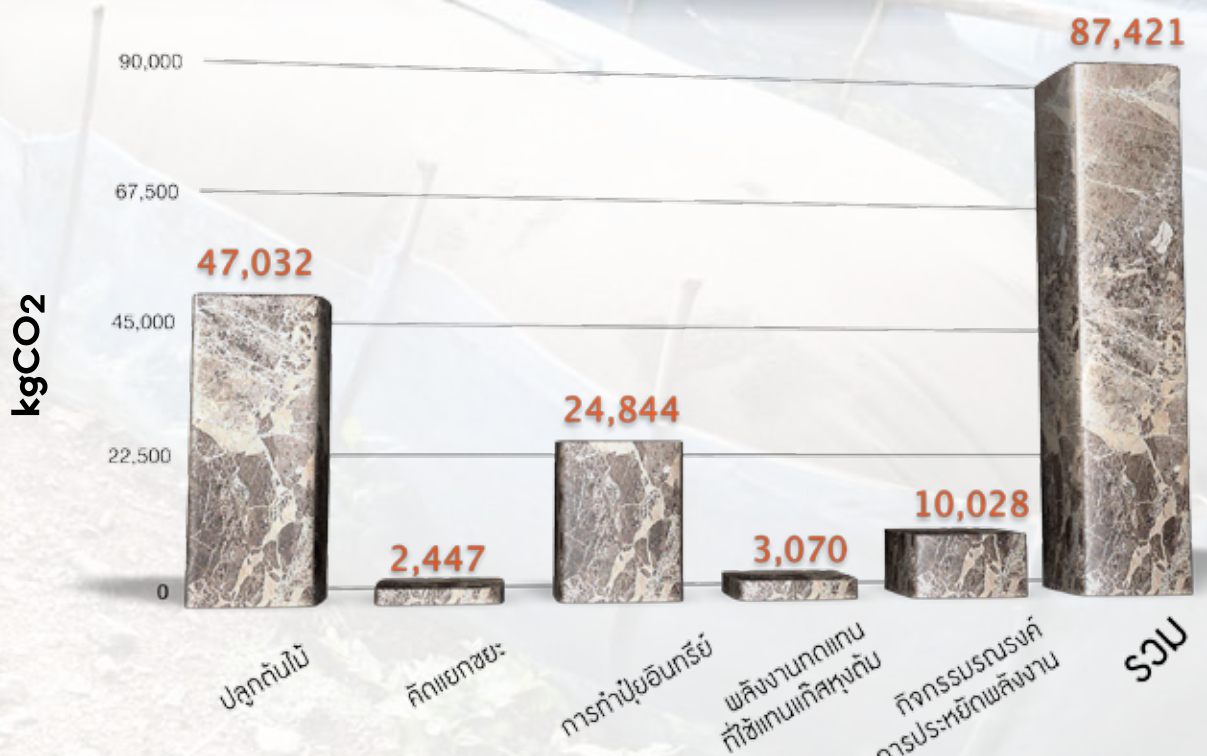
แผนภูมิ ๒ ข้อมูลเปรียบเทียบรายรับระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลงจากการทำกิจกรรม
ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ตำบลนาพูนลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๘๗,๔๒๑ กิโลกรัม จากกิจกรรมปลูกต้นไม้
การทำปุ๋ยอินทรีย์ กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน พลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม และการคัดแยกขยะ

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ...บทสรุปความพอเพียง

มну กาญจนะ

เกษตรผสมผสาน

"การมีกิน มีใช้ภายในครัวเรือน พึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด"

มनु เคยประสบกับความล้มเหลวจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาแล้วหลายต่อหลายครั้ง โดยประสบกับปัญหาเรื่องผลผลิตราคาตก และมากเกินไปความต้องการของตลาด จึงเริ่มทดลองนำพืชหลากหลายชนิด ปลูกปนเปกันไป กลายเป็นจุดเริ่มต้นของ "การปลูกพืชผสมผสาน" มनुปลูกพืชแบบ "ชนิดละไม่มาก" แต่ "มากชนิด" เนื่องจากไม่ได้เน้นเพื่อขาย แต่ปลูกเพื่อให้มีกินในครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน คือ ลดต้นทุนในการผลิต ผลผลิตน้อย ทำให้ขายได้ราคาดี สามารถต่อรองกับตลาดได้ สภาพหน้าดินดีขึ้น จากเกษตรกรที่เคยวิ่งไล่ตามตลาด และเฉพาะปลูกพืชเศรษฐกิจแต่กลับประสบกับความล้มเหลว จนกระทั่งเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ หันมาปลูกพืชแบบผสมผสาน ทำให้ค้นพบว่า ตัวเองสามารถพึ่งตนเองได้ ความพอเพียงในความคิดของมनुจึงหมายถึง "การมีกิน มีใช้ภายในครัวเรือน พึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด" จะเห็นว่าในสวนของมनु จะมีผักแทบทุกชนิด เป็นผักที่ปลูกไว้กินเอง ถ้าผักชนิดไหนมีมากพอที่จะขายได้ และหากพอค้า แม่ค้ารายใดสนใจมาขอซื้อ มनुก็จะขาย และขายในราคาที่คุณเองพอใจด้วย

เจลิยว เป็งกิบ

เกษตรผสมผสาน

"การแจกให้ไป จะแพงกว่าการซื้อ-ขาย เพราะเนื่องจากเวลาเขาจะมาเยี่ยมเราเขาก็มีอะไรมาฝาก ถ้าขายมันจะหายไปเลย"

เจลิยวถือเป็นบุคคลต้นแบบด้านการทำเกษตรผสมผสาน ด้วยบทเรียนจากความล้มเหลวในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่หลังจากการเข้าร่วมโครงการฯ และได้ไปศึกษาดูงาน เห็นวิถีของการปลูกพืชแบบผสมผสาน จึงกลายเป็นแรงบันดาลใจ ทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาปลูกพืชผสมผสาน และกลับไปสู่วิถีความพอเพียง ส่งผลให้ครอบครัวก้าวข้ามปัญหาหนี้สิน ครอบครัวไม่เดือดร้อน เรื่องอาหารการกิน ผักผลไม้สามารถหาเก็บได้ตามบริเวณรอบบ้าน ซึ่งมีพอที่จะแบ่งขายหรือแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือน หรือเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียงได้

เจลิยวและภรรยาบอกว่า "การแจกให้ไป จะแพงกว่าการซื้อ-ขาย เพราะเนื่องจากเวลาเขาจะมาเยี่ยมเราเขาก็มีอะไรมาฝาก ถ้าขายมันจะหายไปเลย" ก็หมายความว่า การแบ่งปันสิ่งของโดยไม่เปล่านั้น เป็นการสร้าง "ทุนทางสังคม" ที่จะทำให้เราได้รับสิ่งของในลักษณะ "ต่างตอบแทน" กลับมาอย่างไม่มีวันจบสิ้น เจลิยวจึงเป็นบุคคลต้นแบบให้เกษตรกรกรุ่นหลังได้เรียนรู้ และเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

สุกสวาท ถัดพิน

พลังงานชุมชน

"การปฏิบัติตามแนววิถีพอเพียง ด้วยพลังงานก็สามารถลดรายจ่ายได้เยอะมาก"

เธอเป็นผู้ที่มีความโดดเด่นในเรื่องพลังงานมากที่สุด และปัจจุบันเป็นตัวแทนคนต้นแบบของชุมชนด้านพลังงาน โดยมีหลักคิดในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงว่าต้องทำอะไรให้เกิดการประหยัด และอยู่อย่างพอเพียงที่สุด โดยเริ่มจากตัวเอง และคอยช่วยเหลือคนในครอบครัวและกลุ่มสมาชิกได้คิดและลองปฏิบัติตามแนววิถีพอเพียง ด้วยพลังงานนี้สามารถลดรายจ่ายได้เยอะมาก ไม่ต้องจ่ายค่าแก๊สหุงต้ม การจัดการกับข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ที่เป็นหม้อ กระทะต่างๆ ก็จะแบ่งเป็นคำหนึ่งหม้อ (ใช้ฟืน) และ ข้าวหนึ่งหม้อ (ใช้แก๊ส) ซึ่งทำให้ประหยัดและสะดวก และไม่เดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่าย ขณะเดียวกันการหันมาใช้เตา ๒๐๐ ลิตร และการทำเกษตรแบบวิถีพอเพียงในความคิดของสุกสวาท ทำให้ได้อะไรหลายๆ อย่าง เกิดการประหยัดอย่างเห็นได้ชัด สามารถมีรายได้เสริมลดค่าใช้จ่ายได้หลายๆ อย่าง ทำให้เริ่มมีเงินเก็บและเงินหมุนเวียนประจำวันก็มีสภาพคล่องและยังเป็นแบบอย่างเรียนรู้ของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นายศรีวัย สืบพันธุ์	๓๑. นายสมัย อุดล้ำ	๖๑. นายสมหมาย อยู่คง	๘๑. นายสุวรรณ์ ง้าวแหลม	๑๐๑. นายวิเชียร สำนัก	๑๑๑. นายจำลอง มาป้อง
๒. นางเวียง พรหมไชย	๓๒. นายบุญส่ง ผาทอง	๖๒. นายสถิต ชัยยะ	๘๒. นางสุคสวาท คีคพิณ	๑๐๒. นายหยิน นิมานัย	๑๑๒. นางบุญหลา วางหา
๓. นายวินัย ฟูมเพื่อย	๓๓. ส.ค.ค. วัชรพล พลฤทธิ์	๖๓. นางบุญเขียน บุญเรือง	๘๓. นายโกมล ภาพสุชล	๑๐๓. นายกฤษดา ฟองผั้น	๑๑๓. นางลำมวล ญาณปัญญา
๔. นายกาม อินทรีย์	๓๔. นายจำรัส มาป้อง	๖๔. นายเลือก สมรส	๘๔. นายทองคำ เรืองฤทธิ์	๑๐๔. นายสมบัติ น้ำใส	๑๑๔. นายบุตร เงินมูล
๕. นายคา ถาปู่	๓๕. นายบัวรมย์ ฤทธิ์ทองโพธิ์	๖๕. นายลอย ชันแก้ว	๘๕. นายแก้ว พรหมสุวรรณ	๑๐๕. นายชัน พูลสุข	๑๑๕. นางงาน ค้อยเรือน
๖. นายประเสริฐ หาญหมื่น	๓๖. นายพิยม มหาปรีชาวงศ์	๖๖. นายสมยศ เกิดผล	๘๖. นายวันชัย แดกฉาน	๑๐๖. นายเพ็ญ มาลี	๑๑๖. นายมนู กาญจนะ
๗. นายสุวรรณ์ ทาคำ	๓๗. นายปั่น คำสี	๖๗. นางกรรณิกา อุดมกิจ	๘๗. นายอุคร งอกไม้	๑๐๗. นางสาวสมเกียรติ ฟองผั้น	๑๑๗. นายจำนง บุญญฤทธิ์
๘. นายสมพจน์ ทาคำ	๓๘. นายแสวง สีแก้ว	๖๘. นายสิงห์ หนองช้าง	๘๘. นางคำน้อย งอกไม้	๑๐๘. นายหวัง มาจันทร์	๑๑๘. นายทอง กาวีโล
๙. นายแทน มาเฟื่อง	๓๙. นายสมควร อ่อนจา	๖๙. นายประสิทธิ์ ชัยยะ	๘๙. นางบุปผา ฟองแก้ว	๑๐๙. นายคัค พูลสุข	๑๑๙. นายฤทธิ์ คิทธิพิย
๑๐. นายคำ ล้วนสุขนช	๔๐. นายบุญเลียบ เขียวสี	๗๐. นายวิชา มีเคราะห์ดี	๑๐๐. นายวิจิรณ์ จันน้ำท่วม	๑๑๐. นายสุริยะ มาเฟื่อง	๑๒๐. นายสมเดช หล่อหลอม
๑๑. นายศรีลา ไชยโย	๔๑. นายสุวรรณ์ เขียวสี	๗๑. นายประกอบ ตะพานนาค			
๑๒. นายเทียร ถาสืบ	๔๒. นายสมจิตร ฟองผั้น	๗๒. นายสนิท วรรณสูตร			
๑๓. นายขจร ใจมา	๔๓. นายปัญญา อ่อนจา	๗๓. นายสอน เปี้ยสุข			
๑๔. นายทรวง จีทา	๔๔. นายบรรพต คีโพธิ์	๗๔. นายประเทือง คำสี			
๑๕. นายประภัย แก้ววัน	๔๕. นายเฉลียว เป็งคิบ	๗๕. นายคุณ สะพานแก้ว			
๑๖. นายกำ มาคี่	๔๖. นายแสน น้อยคำ	๗๖. นายวุ่น โปร่งใจ			
๑๗. นายมนู อื่นคำ	๔๗. นายสะควก ฟองผั้น	๗๗. นายชุม ค่วนโต			
๑๘. นายเสน่ห์ เงินมูล	๔๘. นายประยูร ปันจิติ	๗๘. นายสว่าง เม่นทอง			
๑๙. นายเสนีย์ แสนหึ่ง	๔๙. นายแสน เป็งคิบ	๗๙. นายชาญ ค่วนโต			
๒๐. นายอัค อื่นคำ	๕๐. นายศรีไว เงินสัจจา	๘๐. นายอุดม วีศรี			
๒๑. นายชุม จีทา	๕๑. นายจันทร์คิต เป็งน้อย	๘๑. นายอันพัน คีบคี่			
๒๒. นายสมจิตต์ พุทธกรณ์	๕๒. นายพนม คงคอน	๘๒. นายบุญรัตน์ คีบคี่			
๒๓. นายประนม บุญชม	๕๓. นายสำราญ เป็งคิบ	๘๓. นายจอน แสนคำปัน			
๒๔. นายสมัย แปงนา	๕๔. นายไกรฤกษ์ ตะแก้ว	๘๔. นายสมหมาย คูด้ด			
๒๕. นายวิเชียร พลฤทธิ์	๕๕. นายสุรพล จำพันธ์	๘๕. นายพวน ธิเปียง			
๒๖. นายบุญเหลือ แปงนา	๕๖. นายเป็ง วงค์กาป็น	๘๖. นายชิน วงค์วัง			
๒๗. นายเหรียญ คำคุ่ม	๕๗. นายสิน เป็งน้อย	๘๗. นายเคน เรือนเต็ม			
๒๘. นายอนกฤต มาบาง	๕๘. นายราน ไยไม้	๘๘. นายธีระพงษ์ วงค์วัง			
๒๙. นายคิม สีธิสอน	๕๙. นางประทุม หาญณรงค์	๘๙. นายยาน ธิพิยอุค			
๓๐. นายอุดม สีกาวิ	๖๐. นายเวช สมรส	๙๐. นายประคิษฐ์ สายวงศ์			

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นายนพคุณ โกฏแก้ว
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	นายศพัทธ์ บุญเรืองวิรัตน์
ที่ปรึกษาภาค	นายมงคล พนมมิตร

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๗-๒๐๐๐
www.pttplc.com